

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

Засєкін Д.О.

Україна, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України

Реформа загальної середньої освіти, що заснована на засадах компетентнісного підходу активізувала зміни в контрольно-оцінній діяльності. Удосконалення цього процесу нині відбувається не лише у зовнішній зміні форм і засобів, а й у оновленні усіх складників процедури оцінювання, як то цілі й об'єкт оцінювання, інструментарій, шкали, критерії й рівні та ін. Одним із таких підходів є застосування *формувального оцінювання* [1], яке має функції *оцінювання для навчання й оцінювання як навчання*.

Цей спосіб спрямований на визначення індивідуальних досягнень кожного учня та не передбачає порівнювання результатів, продемонстрованих іншими учнями та висновків адміністрації за результатами навчання школярів.

Формувальне оцінювання це [2]:

- процес пошуку та інтерпретації даних, які учні та вчителі використовують для того, щоб з'ясувати, як далеко учні просунулись у вивченні предмета, куди їм треба рухатись і як це зробити найкращим чином;
- усвідомлення самим учнем дистанції між тим, чого він хоче досягти, і тим, де він знаходиться в даний момент; планування того, що учень повинен зробити, щоб цю дистанцію скоротити;
- відбувається під час навчання і є його частиною; формувальне оцінювання можна розглядати як оцінювання для навчання;
- використовується для того, щоб з'ясувати, чи досягнута мета навчання.

Завдяки такому оцінюванню учні можуть в різні способи продемонструвати свої уміння, навички, досягнення та успіхи, побачити своє зростання та вдосконалення, а не лише показати знання окремих фактів шкільного курсу. Завдяки формувальному оцінюванню вчитель може більше

VI Міжнародна науково-практична конференція

“Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи”

дізнатися про навчальні потреби своїх учнів, що допоможе коригувати процес викладання з метою покращення досягнень дітей.

Базовими принципами формувального оцінювання є:

1. Центрованість на учневі. В центрі уваги – учень. Головна мета – як покращувати і розвивати навчання.

2. Педагогіка партнерства. Ґрунтується на поінформованості учнів й батьків, їх взаємодії спільно з вчителем у прийнятті рішень щодо отриманих результатів оцінювання. Співучасть учня в оцінюванні розвиває навички самооцінювання.

4. Оцінюється результат і процес навчання. Мета формувального оцінювання – покращити якість навчання, воно не пов’язане з певною бальною шкалою та може бути анонімним.

5. Визначається контекстом. Форми і критерії оцінювання залежать від конкретної ситуації.

6. Неперервність. Використовуючи набір простих технік, вчитель організує зворотний зв’язок: листи самооцінювання, ментальні карти, оцінювання за результатом та ін.

Формувальне оцінювання може бути вхідним (попереднім) і здійснюється з метою виявлення поточного стану обізнаності учнів, а також з метою спонукання учнів до навчання і співпраці. Найважливішим є відслідковування прогресу в навчанні учнів. Підсумкове оцінювання розглядають і як самостійний вид оцінювання і як складник формувального, який дозволяє виявити рівень здобутих учнями знань та отриманих навичок, що були заплановані на кінець теми/розділу/курсу.

Для кожного із зазначених видів формувального оцінювання (поточного і підсумкового) можна використовувати різні інструменти / техніки. На уроках фізики можна застосовувати такі техніки формувального оцінювання [3], [4].

1. Мініюгляд. В кінці уроку учні на окремих листках відповідають на питання:

- Що на уроці було найважливішим?
- Який етап уроку був найбільш зрозумілим?
- Що взагалі залишилось незрозумілим?
- Які поняття хотілось би зрозуміти краще?

2. Спрямована розшифровка. Учні своїми словами дають розшифровку тих понять, які були опрацьовані на уроці.

3. Резюме в одному реченні. Учні одним реченням дають характеристику основних понять, розібраних на уроці.

4. Карти додатків. Учні наводять приклади з життя на застосування вивченого матеріалу, таким чином відбувається перенос знань з теорії на практику.

5. Тижневі звіти. Забезпечує швидкий зворотний зв'язок: вчитель – учень.

- Чого я навчився цього тижня?
- Які питання залишились для мене незрозумілими?
- Які питання я задав би учням, якби був вчителем, щоб перевірити, чи зрозуміли вони матеріал?

6. Шкала. На полях зошита учень креслить шкалу і відзначає хрестиком на якому рівні, на його думку, виконана робота. Внизу – не впорався, посередині – впорався, але виникли проблеми, вгорі – все вийшло. Під час перевірки вчитель обводить хрестик, якщо згоден з оцінкою учня, або малює свій, якщо не згоден.

7. Рефлексивний екран. Було цікаво...Було важко...Тепер я можу...Я навчився...Я зміг...Я спробую...Мене здивувало...Урок дав мені для життя...

8. Оцінка за рівнями. 1 – не зможу повторити; 2 – потрібна допомога; 3 – вмію; 4 – можу навчити.

9. Листи самооцінки.

Як бачимо, сутність формувального підходу пов'язана із систематичним відстеженням індивідуального просування школярів у процесі навчання для своєчасної корекції; з активним залученням учнів до процесу оцінювання

VI Міжнародна науково-практична конференція

“Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи”

власної діяльності. Її також можна укласти в алгоритм: формуємо оцінюючи – оцінюємо формуючи. Під час перевірки, наприклад, письмових робіт з'ясовується не те, скількох помилок припустився учень і на скільки меншим буде його бал від максимального, натомість, якого рівня він зміг досягти, на скільки вищим чи нижчим є нинішній результат порівняно з попереднім його ж результатом, а не з досягненнями інших дітей у класі, а також чи відповідає він очікуванням школяра. Це справді складна педагогічна задача, і для її розв'язання передусім необхідно змінити розуміння учасниками освітнього процесу функцій контрольної-оцінювальної діяльності.

Ефективність оцінювання значною мірою залежить від уміння вчителя чітко визначати рівень досягнутих учнем результатів і відстежувати індивідуальний розвиток учнів у процесі навчання. Як відомо, внутрішнє оцінювання навчальних результатів здобувачів освіти здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, тому щоб уникнути суб'єктивізму, щоб оцінювання було об'єктивним, вимірювання освітніх результатів має бути кількісним співвіднесенням результатів учня, набутих внаслідок навчання, з еталоном, який прийнято за одиницю вимірювання.

Крім того, необхідно навчити учня розуміти і застосовувати для оцінювання результатів своєї навчальної діяльності ці критерії. Цей досвід є дуже важливим для особистості, яка розвивається, оскільки в кінцевому результаті сприяє появі рефлексивних навичок, поступово формує власну систему самооцінювання.

Щоб встановити осучаснені критерії навчальних досягнень з фізики, що відповідають парадигмі компетентнісного підходу, пропонуємо скористатися підходами для сформованості природничо-наукової грамотності, що застосовуються у міжнародному порівняльному дослідженні PISA [5], де перевіряється розуміння учнем основних фактів, понять і пояснювальних теорій (тобто знання наукового *змісту*), розуміння того, яким чином наукові ідеї перевіряються, спростовуються чи підтверджуються в експерименті чи на

практиці (знання *процедур*), і розуміння логічного обґрунтування цих процедур та обґрунтування щодо їх використання (*епістемне* знання). Цей перелік дає змогу виявити знаннєвий, ціннісний складники компетентності та частково діяльнісний (на рівні застосування розумових дій). Для фізики дуже важливо оцінювати рівень володіння узагальненими експериментальними уміннями та навичками, які можна виявити під час виконання лабораторних робіт і фізичного практикуму.

Користуючись загальними підходами встановлення критеріїв оцінювання, учитель може їх адаптувати до різних видів діяльності.

Література:

1. Абетка для директора: Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти» (К., 2020).
2. Локшина О. Інновації в оцінюванні навчальних досягнень учнів у шкільній освіті країн Європейського союзу / Олена Локшина // Порівняльно-педагогічні студії. – 2009. – № 2. – С. 107–113.
3. Морзе Н.В., Барна О.В., Вембер В.П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2013. – № 6. – С. 45 – 57.
4. Онопрієнко О.В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення. Український педагогічний журнал. №4. 2016. С. 36-42
5. УРОКИ PISA-2018 : методичні рекомендації / кол.авт. : Васильєва Д.В., Головка М.В., Жук Ю.О., Козленко О.Г., Ляшенко О.І., Науменко С.О., Новосолова В.І. / Інститут педагогіки НАПН України. — Київ : Педагогічна думка, 2020. — 96 с.